

ἄλλας ποιήσεις, αἱ τοῦ Ἀνδρέου Χενιέρου, γεννη-
θεῖσαι ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ αἰῶνός των, δὲν ἠδύ-
ναντο νὰ ἔλθωσιν ἀρμοδιώτερον, καὶ ἀπέκτισαν
πολλὰ ταχέως πανηγυριστὰς λογάδας οἵτινες τὸν
ἀνύψωσαν εἰς τὸν πρῶτον βαθμόν. »

* * *

ΠΕΡΙ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ

ΕΛΛΗΝΩΝ.

(Συνέχεια ἴδε φυλ. 58.)

Ἡ Ἀρκαδία ὤφειλε τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῆς καὶ
εἰς τὰς πολλὰς αὐτῆς πανηγύρεις καὶ ἑορτὰς καθ
ᾧ ἡ τιμὴ τῆς ῥώμης τοῦ σώματος καὶ τῆς ἀν-
δρίας τῆς ψυχῆς τῶν πολιτῶν της ἦτο τὸ πρῶτον
αὐτῶν συστατικόν, εἰς αὐτὰς δὲ ἄρα δὲν ἤθελον καὶ
οἱ σήμερον φιλόρτοι Ἄρκαδες βασιλεῖς τὴν εὐδαι-
μονίαν ἦν ἀτελῶ, χιρούουσιν, ἐὰν εἶχον ἀρχὰς ἡθι-
κῆς εὐγενεστέρας καὶ ἀπροσβλήτους ἀπὸ τὴν διαί-
ρσιν καὶ τὴν ἐπιπολάζουσαν κατὰ δυστυχίαν
ἀβελτηρίαν καὶ σκαϊότητα, ὡς ἔχουν θρησκείαν ἁ-
ληθῆ καὶ οὐράνιον ; Ἡ νομίζομεν ὅτι ἡ φύσις τῆς
Ἀρκαδίας μετέλλαξε καὶ δὲν δύναται νὰ πα-
ρέξῃ πλέον καθαρὰς, εὐγενεῖς καὶ μεγαλοδούλους
ψυχὰς. Πόσον ὅμως ἀπατώμεθα ! Τις ἔχέφρων πα-
ρατηρητῆς δὲν ἀντελήθη ὅτι εἰς Ἀρκαδίαν ἦδη
γεννᾶται ἐξοχώτατον πνεῦμα καὶ ὅτι ἐμφωλεύουν
αἱ πλεῖστα ἴσως ἀρεταί, αἵτινες σήπονται παρα-
γκωνιζόμεναι καὶ ἀμελούμεναι διὰ τε τὴν ἀμέ-
λειαν ἀφ' ἑνὸς τῆς χρηστῆς ἀνατροφῆς καὶ διὰ
τὴν μεγάλην μικρομέριμναν ἥτις ἐπισκιάζει ὅλας
τὰς πράξεις μας ἀφ' ἑτέρου ; ἕως πότε ὅμως θέ-
λομεν ἐπισκιάζεσθαι ἀπὸ τὸ καταχθόνιον τῆς ἀ-
βουλίας καὶ τὴν ἀμελείας πνεῦμα ; Πότε θέλει
ἔλθῃ ὁ ἐπίφονος ἐκεῖνος χρόνος καθ' ὃν οἱ προ-
πάτορες ἡμῶν Ἀρκαδες θέλουν ἐγερθῇ ἐκ τοῦ αἰω-
νίου ὕπνου, ὅπως συγχρῶσι τοὺς ἀπογόνους αὐ-
τῶν διὰ τὰς προόδους τὰς φιλοτιμίας καὶ τὰς ἀ-
ρετὰς των ; Νὰ πιστεύσωμεν ἄρα τὴν πείραν ἥτις
διδάσκει ὅτι ἡ παιδεία καταρτίζει τὰ ἔθνη ; Ναί
πρέπει νὰ τὴν πιστεύσωμεν. Ἐλευσεται λοιπὸν
μετ' οὐ πολλοῦ, δὲν ἀμφιβάλλω, ἡμᾶρ μεγαλοπρε-
πὲς, ὡς μεγαλοπρεπὲς ἐκ φύσεως εἶναι καὶ ἡ Ἀρ-
καδία, διότι πολλοὶ γόνοι αὐτῆς τρέχουν καθ' ἐ-
κάστην εἰς τὰς νέας τῆς σοφῆς Εὐρώπης Κα-
σταλίας πηγὰς, διὰ ν' ἀντλήσωσι θεῖα νάματα τὰ
ὁποῖα βεβαίως θέλουν φέρει οἷα ἀποτελέσματα
καὶ ἡ μερικὴ καὶ ἡ γενικὴ πατρὶς αὐτῶν ἐπιθυμεῖ
διὰ νὰ λάμψῃ εἰς τὴν γῆν ὅπως ποτὲ ἔλαμψε
καὶ φωτίσει πάλιν τὸν ἀνθρώπον, ὅπως ποτὲ πάλιν
τὸν ἐφώτισε. Ὁ Λυκάων πρῶτος ἔθεσεν ἀγῶ-
νας ἀμίλλης, Λύκαια ὀνομάσα; αὐτοὺς καὶ ἡγο-
νέοντες εἰς Λυκοσούραν πόλιν παρ' αὐτοῦ κτισθεῖ-
σαν πρὸς τιμὴν τοῦ Πανός, εἰς αὐτοὺς ἔτρεχον

ἀφ' ὅλην τὴν Ἀρκαδίαν διὰ νὰ ἐπιδείξωσι τὰς
προόδους αὐτῶν εἰς τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις καὶ
εἰς τὴν μουσικὴν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ποιμαντι-
κὴν καὶ τὴν γεωργίαν. Οἱ νικῶντες ἐστεφανοῦντο
ἀπὸ αὐτῶν τὸν ἱερέα τοῦ Πανός καὶ ἐπομπέον-
το οἰκάδε μετ' ἐπαίνων καὶ σεβάσμου.

Ὁ Ἄρκας ἀκολούθως, εἴτε πρὸς ἐνθύμησιν τοῦ
υἱοῦ αὐτοῦ Ἀζάνου, εἴτε διότι ἐπίστευσεν ὅτι αἱ
ἑορταὶ φέρουν ὠφελίμους συνεπείας εἰς τὰς σω-
ματικὰς καὶ πνευματικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου,
προσδιώρισε πλῆθος ἐτέρων ἑορτῶν πολλαχού τῆς
Ἀρκαδίας καὶ πρῶτος εἰσήζεν εἰς αὐτὰς τὴν
ἵπποδρομίαν.

Ὁ δὲ Κύψελος καθιέρωσε καὶ ἀγῶνας περὶ κάλ-
λους γυναικῶν καθ' οὓς συνέτρεχον πανταχόθεν
αἱ γυναῖκες ἵνα ἀγωνισθῶσιν. α Οἶδξ, λέγει ὁ Ἀ-
θήναιος καὶ περὶ κάλλους γυναικῶν ἀγῶνα ποτὲ
διατεθέντα περὶ οὗ ἱστορῶν Νυκίας ἐν ταῖς Ἀρ-
καδικαῖς διαθῆναι φασιν αὐτὸν Κύψελον, πόλιν
κτίσαντα ἐν τῷ πεδίῳ παρὰ τὸν Ἀλφειὸν, εἰς ἣν
κατοικήσαντα Παρόκσειων τινὰς, τέμενος καὶ βω-
μὸν ἀναστήσαι Δήμητρι Ἐλευσινίᾳ, ἥς ἐν τῇ ἑορ-
τῇ καὶ τὸν τοῦ κάλλους ἀγῶνα ἐπιτελέσαι καὶ
νικῆσαι πρῶτον αὐτοῦ τὴν γυναῖκα Ἡροδίτην· ἐ-
πιτελεῖται δὲ καὶ μέχρι νῦν ὁ ἀγὼν οὗτος καὶ
αἱ ἀγωνιζόμεναι γυναῖκες χρυσοφόροι ὀνομάζονται. »

Παρὰ τῷ Ὀρχομενῷ ὑπῆρχε μεγαλοπρεπὲς ἱε-
ρὸν τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος ἐνθα κόρη παρθένος,
τὴν ἱερωσύνην τοῦ Θεοῦ εἶχεν. ἐπειδὴ ὅμως ἀκο-
λούθως τις ἐξ αὐτῶν ἠρχύνθη, ἐθεσπίσθη ὅτι ἱέρεια
τοῦ ἐξῆς ἔπρεπε νὰ ἦτον γυνὴ πεπαιδευμένη. Κατὰ
τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν τῆς Θεᾶς ταύτης συνήγετο
πλῆθος λαοῦ διὰ νὰ παρασταθῶσιν εἰς τὸ κυνή-
γιον τὸ ὅποιον ἐποίει ἡ ἱέρεια μετὰ τὰς ὀπαδοὺς
αὐτῆς κατὰ μίμησιν τῆς Ἀρτέμιδος. Μετὰ τὰς θυ-
σίας ἐφαινετο αὕτη καθημένη ἐφ' ἄρματος, γυ-
μνοῦς ἔχουσα τοὺς βραχίονας καὶ φέρουσα φαρέ-
τραν μετὰ βέλη καὶ τόξον καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κά-
λυμμα ὁμοιάζον μνησοιδῇ σελήνῃ, ἠκολουθεῖτο δὲ
ἀπὸ κύνας θηρευτικοὺς καὶ ἀπὸ τὰς ἐταῖρας τῆς
ἐνδεδυμένοι ὡς νύμφαι καὶ ἀπερχομένη εἰς παρα-
κείμενόν τι δάσος ὅπου ἀκολουθεῖτο ἀπὸ ὅλους
τοὺς παρευρισκομένους, ἤρχετο κυνηγίου ἐνθου-
σιαστικοῦ καὶ πάνσοτε ἐπιτυχοῦς καὶ ἀκολούθως
ἐπέστρεφεν εἰς τὸν ναὸν ἐπαινουμένη καὶ ὡς εἰς
θεῖα μὲν. Μετὰ ταῦτα ἤρχοντο ἀγῶνες διάφοροι
διαρκοῦντες τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας. Τοιαῦτα τῆς
Ἀρτέμιδος ἱερὰ ὑπῆρχον καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη
τῆς Ἀρκαδίας, διότι τὴν θεὰν ταύτην ἐσέβοντο
οἱ Ἀρκαδες ὡς προστάτιδα τοῦ κυνηγεσίου καὶ
τῆς παρθενίας, τὰ πλέον δὲ περίβλεπτα ἐξ αὐτῶν
ἦσαν τὰ τῆς Στυμφάλου, Ἀλίας, Τευτίδος, Ζατίας,
τῶν Καρυῶν καὶ μάλιστα τὰ ἐν Φιγαλίᾳ πρὸς
τιμὴν τῆς Εὐρυνόμης Ἀρτέμιδος. Ἡ ἑορτὴ αὐτῆς
ἐγένετο κατ' ἔτος ὅτε ἀνοίγετο τὸ ἱερὸν, ὅπερ εἰς
τὸν λοιπὸν χρόνον ἦτο κεκλησιμένον. Κατ' αὐτὴν
ἐγένοντο θυσίαι καὶ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ ἐκ
καρπῶν ἡμέρων καὶ ἀγρίων, ἐκ σταφυλῶν καὶ κυ-

φιθρῶν μέλιτος καὶ ἐρίων ἀπλύτων τὰ ὅποια ἔθετον ἐπὶ τοῦ πρὸ τοῦ σπηλαίου κειμένου βωμοῦ καὶ ἐπ' αὐτῶν κατεχέετο ἀπὸ τοῦς ὑπουργοῦς τῆς θεᾶς ἔλαιον, καὶ εἴτα πάντα ἐγίνοντο ὀλοκαύτωμα. Μετὰ τὰς θυσίας ἤρχοντο τῶν ἀγῶνων μέχρι ἐσπέρας τὴν δ' ἐπομένην ἡμέραν παρουσιάζοντο ἐνώπιον τῆς ἀρχιερείας ὅλοι οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι τῶν γυμνασίων τῆς Φιγυλίας καὶ ἀφοῦ ἐλάβανον τὰς εὐχὰς αὐτῆς ἤρχοντο τῶν ἐξετάσεών των ἐνώπιον καὶ τῶν ἀρχόντων τῆς πόλεως καὶ πλήθους λαοῦ εἰς τὰ διάφορα τῆς γυμνικῆς, τῆς ὀρχήσεως καὶ τῆς μουσικῆς μαθήματα, μετὰ τὸ τέλος τῶν ὁποίων ἐρωτῶντο καὶ περὶ διαφόρων ἀντικειμένων τῆς ἡθικῆς καὶ θρησκείας καὶ εἴτα ἀπῆρχοντο οἵκαδε ἐστεφανωμένοι παρὰ τῆς ιερείας ἔαν ἐδείκνυνον δείγματα μεγάλων προόδων. Καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ἐορτῆς ταύτης ἐγίνοντο πάγκοινα συμπόσια καθ' ἃ οἱ δοῦλοι συνέτρωγον μὲ τοὺς δεσπότας αὐτῶν καὶ καθ' ἃ ἐπηρεοῦντο οἱ τρώγοντες περισσότερον.

Εἰς Φενεὸν ὅπου πρὸ πάντων τῶν θεῶν ἐτιμάτο ὁ Ἑρμῆς καὶ ἡ Δημήτηρ ἡ Ἐλευσινία, ἐγίνοντο ἐορταὶ καὶ ἀγῶνες ἐπίσης περιβλεπτοί, ὀνομαζόμενοι μείζονες, καθ' οὓς ἡ μουσικὴ εἶχε τὸν πρῶτον τόπον καὶ μετ' αὐτὴν ἡ ποιμνική. Ἐνταῦθα ἐφιλονεύον καὶ περὶ τῶν πρωτείων νέοι τε καὶ νέαι καὶ οἱ νικῶντες ἐστεφανοῦντο μὲ στέφανον ἐκ μύρτου. Ἐνταῦθα ἐγίνοντο κατ' ἔτος καὶ αἱ ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν τῶν τοῦ Φενεοῦ γυμνασίων. Τῆς Δημήτρος ἱερὰ ὑπῆρχον εἰς πᾶσαν κώμην καὶ πόλιν, ἀλλὰ τὰ μᾶλλον περίφημα ἦσαν τὰ τῆς Λυκοσσούρας, τῆς Τεγαίας καὶ τῆς Μαντινείας.

Εἰς Κυναίθην ὅπου ἐτιμάτο ὁ Διόνυσος μάλιστα, ἐποιεῖτο ἐορτὴ περιχαρῆς ἐν καιρῷ χειμῶνος, καθ' ἣν ἐγίνοντο οὐχὶ μόνον ἀγῶνες περιβλεπτοί ἀλλὰ καὶ τὰ περίφημα ἐκεῖνα ὄργια καθ' ἃ Βάκχαι καὶ Μαινάδες ἐφιλοτιμοῦντο τίς νὰ ὑπερβῇ τὴν ἑτέραν κατὰ τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ὀρχησιν. Τοιαῦτα ἱερὰ τοῦ Διονύσου ὑπῆρχον καὶ εἰς Μαντινείαν, καὶ εἰς Ἀλαίαν ἔνθα ἐμαστιγοῦντο αἱ γυναῖκες ὥς καὶ οἱ Σπαρτιάτων ἐφηβοὶ παρὰ τῇ Ὀρθῇ εἰς Ἡραίαν καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη.

Εἰς Ἀλιφῆραν ὑπῆρχον ναοὶ περίβλεπτοί τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, εἰς τὰς ἐορτάς των ὁποίων οἱ Ἀρκάδες ἔτρεχον διὰ ν' ἀγωνισθῶσιν εἰς τοὺς τῆς ἱατρικῆς ἀγῶνας καὶ εἰς ἐκείνους τῶν ἐμφρόνων παρατηρήσεων, εἰς τὰς σοφὰς ἐρωτήσεις τῶν πεπαιδευμένων τῆς Ἀρκადίας.

Περὶ τὴν Τραπεζοῦντα εἰς τόπον τινὰ Βύθον λεγόμενον οὐ πόρρω τοῦ Ἀλφειοῦ κατὰ τρίτον ἔτος ἐγίνετο μεγάλη ἐορτὴ πρὸς τιμὴν τῶν μεγάλων θεαινῶν καὶ διάφοροι ἀγῶνες καθ' οὓς οὐχὶ μόνον οἱ Ἀρκάδες ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι λαοὶ τῆς Ἑλλάδος ἐλάβανον μέρος.

Ἀλλ' αἱ περιπεσέστεραι τῶν ἐορτῶν καὶ ἀγῶνων τῆς Ἀρκადίας ἦσαν οἱ γενόμενοι εἰς Μαντινείαν καὶ τιμὴν τοῦ Ἀντίνοος καὶ εἰς Τεγαίαν πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς.

Κατὰ πενταετίαν εἰς Μαντινείαν ἐγίνοντο οἱ ἀγῶνες πρὸς τιμὴν τοῦ ἀντίνοος εἰς οὓς ἐλάβανον μέρος ὅλα τὰ ἔθνη τῆς Ἑλλάδος. Κατ' αὐτοὺς ἐσυγχωρεῖτο ὁ ἀγωνισμὸς παντὸς πράγματος δυναμένου νὰ μεγαλύνῃ τὸν ἄνθρωπον. Ἐκεῖ ἐφαίνοντο μουσικοὶ τῆς Ἑλλάδος οἵτινες κατεζήτουν τὴν νίκην, ἐκεῖ ποιηταὶ, φιλόσοφοι, ῥήτορες, τεχνῖται, γεωργοὶ ἀμιλλῶντο τίς νὰ ὑπερβῇ τὸν ἕτερον κατὰ τὰς γνώσεις καὶ ἀνακαλύψεις. Ἐκεῖ συνήγοντο εἰς τὸ θέατρον ἢ τὰ γυμνάσια, διὰ ν' ἀκούσωσι τὰς ἐναρμονίους σκηνὰς τῆς ποιητικῆς καὶ μουσικῆς τέχνης τῶν διδασκάλων καὶ τῶν σκηνικῶν, διὰ νὰ ἐκλέξωσι τὸν κάλλιστον νέον καὶ τὴν ὡραιότεραν παρθένον καὶ διὰ νὰ ἴδωσι τὴν νεολαίαν ἐξεταζομένην εἰς τὰ μαθήματα τῆς ἡθικῆς καὶ σοφίας ἅπερ ἐδιδάσκετο ἀπὸ τοῦς πολυπληθεῖς καθηγητάς της. Εἰς Τεγαίαν ὑπῆρχεν ὁ κάλλιστος τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ναῶν, ὁ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς λεγόμενος ὅστις ὑπηρετεῖτο ἀπὸ παρθένον, ἥτις παρῆτετο τῆς ἱερῶσύνης ἀφοῦ ἐφθανε τὴν τοῦ γάμου ἡλικίαν· οἱ ἀγῶνες οἱ γενόμενοι ἐνταῦθα ἐλέγοντο Ἀλαῖα ἐκ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ Ἀλώτια, ἀπὸ τῆς νίκης τῶν Τεγεατῶν κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, περιστρέφοντο δὲ ὥς καὶ οἱ τῆς Μαντινείας εἰς διαφόρους ἀγῶνας καθ' οὓς ὁ νικῶν ἐστεφανοῦτο παρὰ τῆς ιερείας διὰ στεφάνου ἐκ φοίνικος.

Ἐξ ὧν εἶπομεν μέχρι τοῦδε περὶ τῶν Ἀρκάδων ἀπεδείξαμεν, φρονοῦμεν, ὅτι εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ἐδίδετο ἡ πλέον ἐλευθερία καὶ Ἀρειμάνειος ἀνατροφή, διὰ τοῦτο ἀφ' ὅλους σχεδὸν τοὺς λαοὺς τῆς Ἑλλάδος οὗτοι διετήρησαν ἐπὶ πλέον τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά των, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ πλέον δὲν ἡδυνήθησαν ν' ἀποφύγωσι τὴν πλημμυρῆσαν τὴν Ἑλλάδα διαφθοράν, διότι βλέπομεν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι διηρέθησαν μεταξὺ των οἱ Ἀρκάδες μετὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδα τὸν θάνατον, ὅτι ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ ἀμέλεια τῶν ἀγαπητῶν αὐτοῖς τεχνῶν διεδέχθη τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν ἐπιμέλειαν, ὅτι εἰς τοὺς Ἀχαῖκούς καὶ Αἰτωλικούς πολέμους ἐφάνησαν ἀνάξιοι τοῦ περικλεοῦς αὐτῶν ὀνόματος καὶ ὅτι μετ' αὐτοὺς δὲν ἡδυνήθησαν ν' ἀντισταθῶσιν οὔτε εἰς τοὺς διαδόχους τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, οὔτε εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἀλλ' ὑπέκυψαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἔθνους των δουλείαν μετανοῦντες πικρῶς διότι παρῆμνησαν τόσον κακοβούλως τ' ἀρχαῖα αὐτῶν ἥθη καὶ ἔθιμα. Εἴθε τὰ τοιαῦτα ἀποτελέσματα νὰ γίνωσι γνωστὰ καὶ εἰς τοὺς σημερινούς Ἀρκάδας καὶ τοὺς λοιπούς Ἕλληνας διὰ ν' ἀποφύγωσι τὰ δεινὰ τῶν ταραχῶν καὶ τῶν διαιρέσεων τὰ ὅποια ἤρχισαν νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν Ἑλλάδα εἴτε διὰ τῶν ξένων εἴτε δι' ἡμῶν τῶν ἰδίων Ἑλλήνων, οἵτινες, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, δὲν φροντίζομεν οἱ περισσότεροι δι' ἄλλο, ἢ πῶς νὰ πλουτήσωμεν ἀδίκως καὶ νὰ δοξασθῶμεν ἀνασχύντως.